

Suomalaisten työssäkävien köyhyysriski EU:n alhaisimpia

Köyhyys vähentynyt vuoden 2008 taantuman jälkeen

2010-luvun aikana suomalaisten työssäkävien köyhyysriski on ollut EU-maiden matalin (3,8 % vuonna 2012 ja 2,7 % vuonna 2017). Monissa muissa maissa työssäkävien köyhyys on lisääntynyt, ja sen osuus vaihtelee Suomen 2,7 prosentista Romanian 17,9 prosenttiin.

Vuoden 2008 kansainvälisen talouskriisin jälkeen eriarvoisuus ja köyhyys ovat Suomessa vähentyneet: 2008-vuoden Gini-kerroin oli 28,4, ja vuoteen 2017 tultaessa se oli laskenut 27,7:ään. Vastaavasti köyhyysaste laski 13,9 prosentista 12,1 prosenttiin (1).

Samansuuntainen kehityskulku on nähtävissä myös työssäkävien köyhyydessä. Palkkatyököyhyyden riski on pienentynyt erityisesti itsenäisillä ammatinharjoittajilla (vuoden 2012 14,1 prosentista 11,5 prosenttiin vuonna 2017). Tyypillisesti itsenäisten ammatinharjoittajien köyhyys on muualla EU:ssa merkittävästi yleisempää kuin Suomessa (22,2 % vuonna 2017). Myös palkansaajien köyhyysriski on Suomessa EU-maiden pienin (Suomessa 7,4 % ja Euroopassa keskimäärin 22,2% vuonna 2017). Suomessa itsenäisten ammatinharjoittajien suhteellinen köyhyysriski on kuitenkin 8,8-kertainen verrattuna palkkatyöntekijöihin, kun taas muualla EU:ssa vastaava luku on 3,0.

Taulukko 1 kuvaa viimeaikaisia kehityskulkuja kotitaloustyypeittäin. Taulukosta näemme, että haavoittuvaisimpien ryhmien järjestys on sekä EU:ssa että Suomessa sama: haavoittuvaisimpia ovat yksinhuoltajat, sitten yhden hengen taloudet, lapsiperheet ja lapsettomat pariskunnat. Tämä järjestys osoittaa, että kahden ansaitsijan malli on tehokas tapa suojautua työssäkävien köyhyyttä vastaan, kun taas yhden tulonsaajan kotitalouksissa köyhyyden riski kohoaa.

Suomessa yksinhuoltajilla oli vuoteen 2014 asti suhteellisen korkea köyhyysriski työnteosta huolimatta, mutta

- Suomalaisten työssäkävien köyhyysriski on EU-jäsenmaiden pienimpiä.
- 2010-luvulla työssäkävien köyhyysriski on kohonnut EU-maissa lähes kaikissa väestöryhmissä.
- Sen sijaan Suomessa työssäkävien köyhyysriski on laskenut lähes kaikissa väestöryhmissä.
- Muiden EU-maiden tavoin myös Suomessa palkkatyököyhyydelle haavoittuvaisimpia ovat EU:n ulkopuolelta tulleet maahanmuuttajat, itsenäiset ammatinharjoittajat sekä vajaatyölliset kotitaloudet – erityisesti yksinhuoltajaäidit.
- Kokoaikaisen työn mahdollistaminen myös perheellisille työntekijöille vähentää työssäkävien köyhyysriskiä. Molempien sukupuolten työssäkävien helpottaminen kaikissa perhetilanteissa on avainasemassa.

		2012	2013	2014	2015	2016	2017
EU:n keski-arvo	Yhden hengen talous	12,6	13,1	13,5	13,2	13,9	13,4
	Yksi aikuinen, jolla huollettavia lapsia	19,8	20,2	20,0	19,9	21,6	21,4
	Vähintään kaksi aikuista, ei huollettavia lapsia	5,7	5,6	6,1	6,1	6,2	6,1
	Vähintään kaksi aikuista, joilla huollettavia lapsia	10,1	10,0	10,5	10,6	10,4	10,6
Suomi	Yhden hengen talous	7,0	7,3	5,7	4,5	4,5	3,9
	Yksi aikuinen, jolla huollettavia lapsia	9,5	11,6	12,8	8,1	8,0	5,7
	Vähintään kaksi aikuista, ei huollettavia lapsia	2,4	2,6	2,4	2,6	2,2	1,6
	Vähintään kaksi aikuista, joilla huollettavia lapsia	3,2	2,6	3,3	3,5	2,9	3,0

Taulukko 1. Työssäkäyvien köyhyys (%) kotitaloustyypeittäin EU:ssa ja Suomessa 2010-luvulla.

vuoteen 2017 mennessä riski oli huomattavasti alentunut. Kuitenkin yksinhuoltajien köyhyysriski on kolminkertainen suhteessa lapsettomiin pariskuntiin ja kaksinkertainen verrattuna pareihin, joilla on lapsia.

Vähäinen työtuntien määrä kasvattaa köyhyysastetta

Yksi ilmeinen selitys työssäkäyvien köyhyydelle on tehtyjen viikkotyötuntien määrä. Ensivilkaisulla Suomen matalaa palkkatyököyhyysastetta näyttäisikin selittävän moniin muihin maihin verrattuna vähäinen osa-aikatyön tekeminen. Suomea voidaan luonnehtia maaksi, jolle tunnusomaisia ovat kahden ansaitsijan kotitaloudet sekä kokopäivätyön tekeminen. Nämä työn ominaispiirteet ovat tehokkaita taistelussa köyhyyttä vastaan, ja vaikuttavat erityisesti työssäkäyvien köyhyysriskiin.

Kuten kuvio 1 osoittaa, Suomessa köyhyysaste ei juurikaan eroa toisistaan ryhmillä, jotka työskentelevät 85–100 % tai 55–84 % kokoaikaisesta työajasta (työssäkäyvien köyhyysaste 2–3 %). Keskipitkää työaikaa (45–55 % kokoaikaisesta työstä) tekevien ryhmässä köyhyysaste on jonkin verran korkeampi (6–9 %).

Huolestuttavaa on, että lyhyttä osa-aikaista työtä (20–45 %) tekevien ryhmässä köyhyysaste on melko korkea, ja se on kasvanut vuodesta 2016 lähtien. Tämä havainto koskee sekä lapsiperheitä että lapsettomia aikuisia.

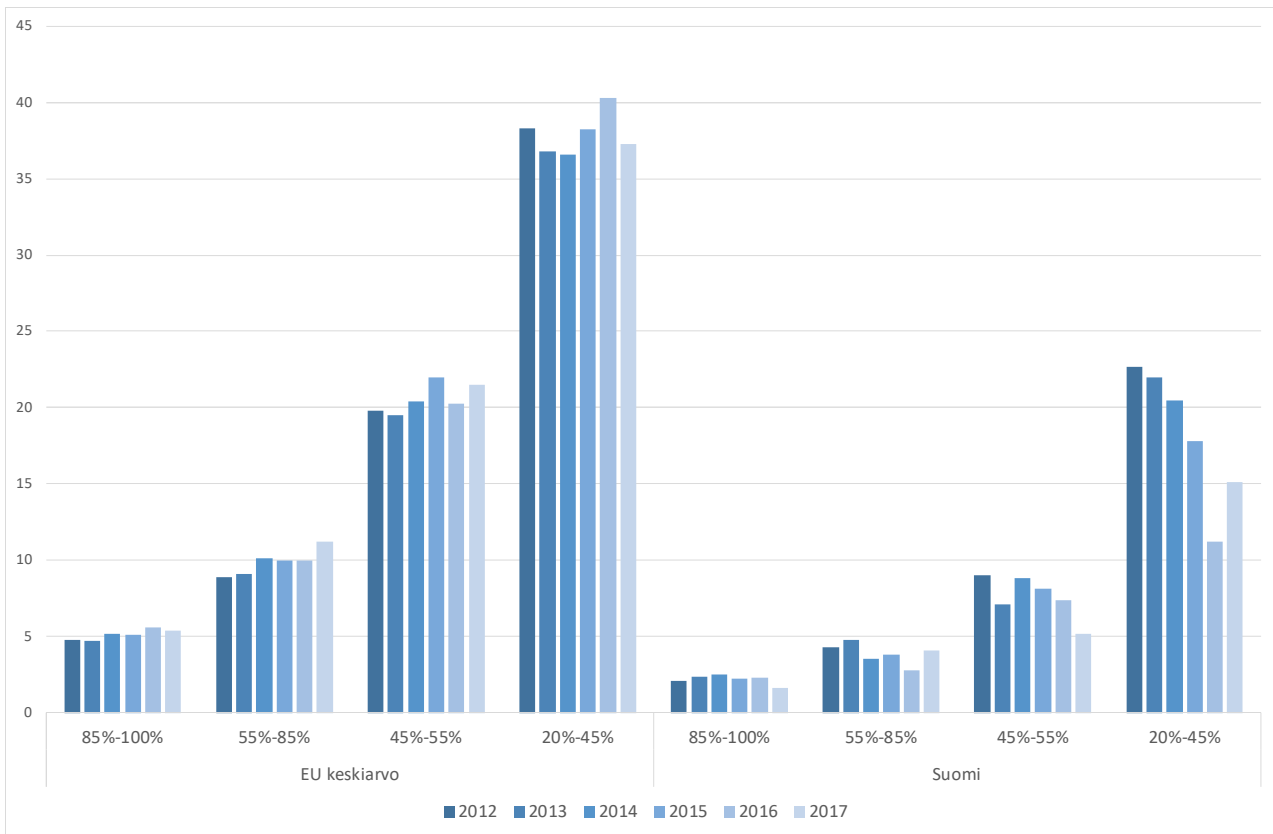
Monissa maissa maahanmuuttajat tekevät pienipalkkaista ja osapäiväistä työtä, ja ovat siten haavoittuvaisimpia palkkatyököyhyydelle. Tähän on monia syitä. Monesti

maahanmuuttajat päätyvät matalapalkkaiseen töihin palvelualalle (siivouspalveluihin, kodinhoitoon, ravintoloihin) tai ansaitsevat elantonsa itsenäisinä ammatinharjoittajina. Yleensä kaikissa EU-maissa työssäkäyvien köyhyysriski on korkein juuri näissä ammateissa.

Yhteiskunnan muutokset voivat lisätä työssäkäyvien köyhyyttä myös Suomessa

Suomen matala työssäkäyvien köyhyysaste johtuu useista toisiinsa linkittyvistä taustatekijöistä. Ensinnäkin suuri osa työntekijöistä kuuluu ammattiyhdistyksiin, mikä antaa heille mahdollisuuden edistää etujaan kattavilla työehtosopimuksilla. Kattava sosiaaliturvajärjestelmä nostaa kynnyspalkkoja sekä lievittää vajaatyöllisyyden ja matalapalkkaisuuden aiheuttamaa pienituloisuutta tarjoamalla etuuksia myös työssäkäyville. Kokoaikatyön ja kahden ansaitsijan mallin vallitsevuus on ratkaiseva tekijä työssäkäyvien matalan köyhyysasteen taustalla. Kokoaikainen työmuoto myös ehkäisee palkkatyököyhyyttä tehokkaasti. Lisäksi maahanmuuttajien määrä on ollut Suomessa vähäinen.

On kuitenkin monia haasteita, jotka voivat muuttaa vallitsevaa tilannetta. Uudenlaiset urakatyön muodot sekä lisääntyvä maahanmuutto saattavat kasvattaa työssäkäyvien köyhyysastetta. Myös yksinhuoltajuuden yleistymisen saattaa nostaa riskiä työssäkäyvien köyhyydelle. Matalan työssäkäyvien köyhyysasteen säilyttäminen vaatii joustavia ja monipuolisia tulonsiirtoja ja muita perhelähtöisiä sosiaalipalveluita, kuten lastenhoitoa. Näin mahdollistetaan työssäkäynnin ja vanhemmuuden yhdistäminen.

Kuvio 1. Työssäkäyvien köyhyys (%) työssäkäyntiasteen (% kokoaikatyöstä) mukaan; kaikki kotitaloudet, Suomi ja EU-maat 2010-luvulla.

Toimenpidesuosituks:

- Työmarkkinoiden joustavuuden kannalta on tärkeää, että käytössä on koordinoitu neuvottelujärjestelmä, joka takaa asianmukaiset palkkatasot.
- Kaikkien saatavilla olevat sosiaali- ja terveystaloudelliset takaavat ansaitsevan aikuisen mallin jatkuvuuden lastensaannista riippumatta, mikä mahdollistaa kaikkien täysipainoisen osallistumisen palkkatyöhön ja vähentää tehokkaasti työssäkäyvien köyhyyttä.
- Haavoittuvaisimmille ryhmille tulisi suunnata tehokkaammin erityisiä osallistavia ohjelmia, jotta myös näiden ryhmien työllisyyttä ja työssäkäyntiastetta voitaisiin parantaa.

Lisätietoja:

työelämäprofessori Olli Kangas, Turun yliopisto
(etunimi.sukunimi@utu.fi)

Tämä policy brief on lyhennetty ja muokattu versio Olli Kankaan ja Laura Kalliomaa-Puhan (2009) tutkimuksesta ESPN Thematic Report on In-work poverty – Finland, European Social Policy Network (ESPN), Bryssel: Euroopan komissio.

Lue lisää:

Airio Ilpo (2008): *Change of Norm? In-work poverty in comparative perspective*. Helsinki: Kela.

Lohmann Henning & Marx Ive. (eds), *Handbook on In-work Poverty*. Cheltenham: Edward Elgar.

Viitteet:

1) Findikaattori, (2019a). Tuloerot 1966–2017. [viitattu 11.08.2019]

Findikaattori (2019b). Pienituloisuusaste 1966–2017. [viitattu 11.08.2019]

